

บทที่ 6 การใช้ยา

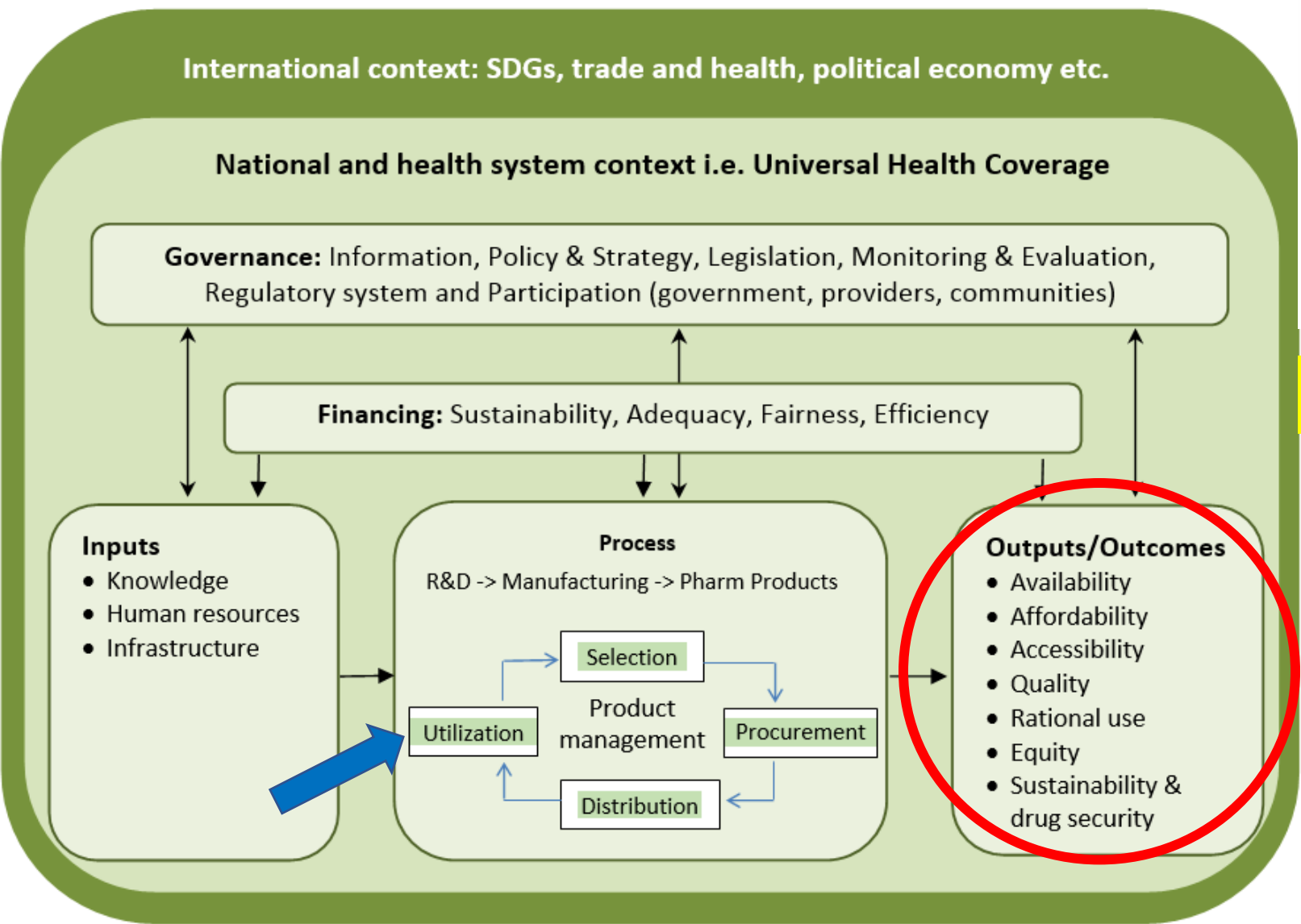
นิตดา เกียรติยิ่งอังสุลี และคณะ
16 สิงหาคม 2562

1. บทนำ และ framework ย่อย

WHO 12 core components RDU

- ปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน
- การเปลี่ยนแปลงเชิง context
- นโยบายแห่งชาติด้านยา
- ยุทธศาสตร์ AMR
- เครื่องมือวัดการใช้ยา DUS
- Quantity vs Quality
- Access vs RDU

ยาเคมี ยาชีววัตถุ สมุนไพร ยาเสพติด วัตถุออกฤทธิ์

2. สถานการณ์ และบทวิเคราะห์ การใช้ยาในสถานพยาบาล

- ED รพ สป = 80%
- CSMBS Non ED
- จ่ายยาเกินจำเป็น ยาเหลือ
- PTC คัดเลือกยา → RDU
- DUE รายการยา จ2 ง non ED

2.สถานการณ์ และบทวิเคราะห์ การใช้ยาในชุมชน (1)

1. ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการใช้ยา

- ยาปฏิชีวนะ

เช่น คะแนน ความรู้ : ระดับน้อย-ปานกลาง

- ผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น

เช่น ร้อยละ 13-56 ใช้ยาแผนโบราณ/สมุนไพร

ร้อยละ 18-48 ใช้ ยาชุด

- ยาแก้ปวด และ กลุ่ม NSAIDs

เช่น คะแนน ความรู้ : ระดับน้อย

โดยภาพรวม ผลจากงานวิจัย สรุปว่า

- คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจน้อย มีความเชื่อที่ผิดในการใช้ยาบางกลุ่ม

- ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาไม่เหมาะสม เช่น หยุดกินยาปฏิชีวนะเมื่อดีขึ้น

ใช้สแตียรอยด์โดยไม่รู้ตัว

สุขภาพ
กายใจ

WORKPOINT
NEWS

6 พฤติกรรมคนไทย ใช้ยาเหลือทิ้ง ปีละ 2 พันล้าน

- ไม่กินยาตามแพทย์สั่ง
- หยุดกินยาเอง เมื่ออาการดีขึ้น
- ปรับลดขนาดยาเอง
- ลืมกินยา
- รับยาจากหลายแหล่ง
- ไม่ยอมแจ้งแพทย์ ว่ามียาเหลือ

ที่มา : วารสารเภสัชกรรมไทย ปีที่ 10 เล่มที่ 1 ม.ค.- มิ.ย. 2561

2.สถานการณ์ และบทวิเคราะห์ การใช้ยาในชุมชน (2)

2. ยาเหลือใช้จากครัวเรือน เช่น ยาปฏิชีวนะ ยาโรคเรื้อรัง (ยาเบาหวาน ความดันสูง)
3. ยาในโรงเรียน พบปัญหาการจัดการยาใน รร และ พบกลุ่มยาอันตรายใน ตู้ยา รร. เช่น ยาปฏิชีวนะ
4. การใช้ยาปฏิชีวนะในสัตว์และการเกษตร มีการใช้ในการเลี้ยงสัตว์เป็น อาหาร (ปลุสัตว์ ประมงค์) การปลูกพืช (สวนส้ม) สัตว์เลี้ยง

2.สถานการณ์ และบทวิเคราะห์ โฆษณา :

ผลการตรวจสอบโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพผิด
กฎหมาย ปีงบประมาณ 2560

ประเภท	นิตยสาร	อินเทอร์เน็ต	โทรทัศน์	วิทยุ	นสพ.	แผ่นพับ	รวม
ยา	2/39	236/236	16/2,888	41/707	0/90	2/2	297/3,962
อาหาร	45/223	659/692	242/7,246	119/1,231	0/22	12/18	1,077/9,432
เครื่องสำอาง	3/296	7/2,280	1/2,958	5/27	3/196	0/5,506	19/11,263
เครื่องมือแพทย์	2/21	18/16	0/85	0/0	0/4	1/1	19/127
วัตถุอันตราย	5/8	20/148	0/100	0/0	0/5	0/0	25/261
วัตถุเสพติด	0/0	150/150	0	0	0	0	150
รวม	57/587	1,088/3,522	259/13,277	165/1,965	3/317	12/5,527	1,587/25,195

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562.

การเคลื่อนไหว

2554 สัมมนาสุขภาพ ครั้งที่4
2556/2562 MOU

อย = ศรป

กสทช = ประกาศ

คณะกรรมการ

คสช 15/2557

เครือข่ายผู้บริโภคเผ่าระวัง
online ทำความร่วมมือ

ความร่วมมือ สถานีวิทยุ
ทหาร ตำรวจ

2.สถานการณ์ และบทวิเคราะห์ ส่งเสริมการขายและจริยธรรม

สถานการณ์

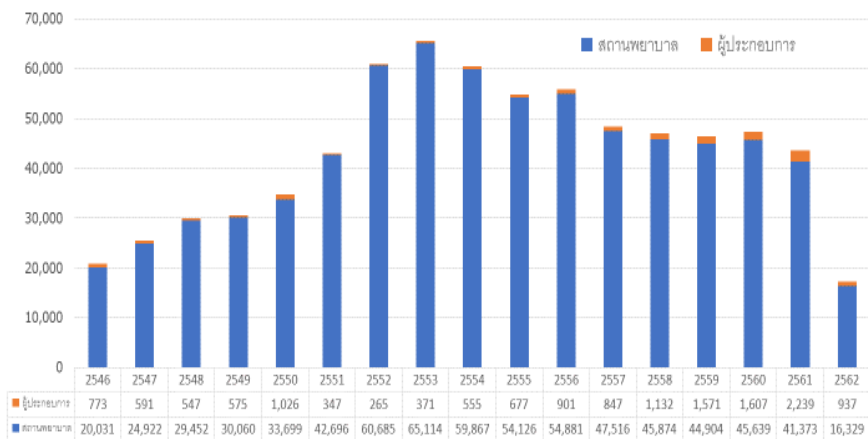
- ไม่มีข้อมูล (พรบ.ยาไม่ได้กำหนด)
- งานวิจัย

การเคลื่อนไหว

- 2532 เกณฑ์จริยธรรม WHO
- 2537 เกณฑ์จริยธรรม ไทย
- 2549 แพทยสภา
- 2552 สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 2
- 2558 คณะกรรมการพัฒนาระบบยา ประกาศใช้เกณฑ์
- กสธ ประกาศใช้กติกา
- 2560 ครม มติ ตาม ปปช เสนอ

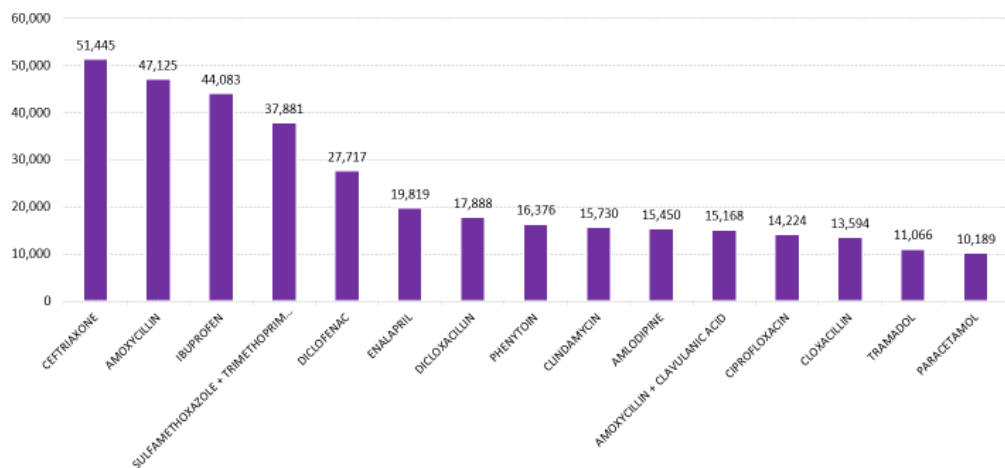
2. การติดตามความปลอดภัย (HPVC and TAWAI)

สถิติภาพรวม AE จำแนกตามประเภทผู้ส่ง
ปี 1984 - 2019 (ก.ค.)

ข้อมูล ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2019

สถิติภาพรวม AE จำแนกตามชื่อยา (15 อันดับแรก)
ปี 1984 - 2019 (ก.ค.)

ข้อมูล ณ วันที่ 2 สิงหาคม 2019

พัฒนาการ

Hospital based

2526 ศูนย์ ADR

2532 SMP new drugs

2540 HPVC ขยาย/ผลิตภัณฑ์

สุขภาพ

2551 ADR – AE

Community based

2560 TAWAI เผ่าระวังจากชุมชน

2. บทวิเคราะห์ ผลกระทบ

- **สุขภาพ**
  - โรคไม่หาย
  - อันตรายจากยา (AE)
  - เสียชีวิต จากเชื้อดื้อยา 19,000-38,000 ราย/ปี
- **มูลค่าทางเศรษฐกิจ**
  - เชื้อดื้อยา 46,000 ล้านบาท/ปี
  - ยาเหลือใช้ 2,000 ล้านบาท/ปี
  - อื่น ๆ
- **สิ่งแวดล้อม**
  - การตกค้างยาหลายชนิด ยาปฏิชีวนะ และ เชื้อดื้อยา

2.บทวิเคราะห์ ผลจาก intervention

- ระดับประเทศ / สถานพยาบาล / ระดับชุมชน

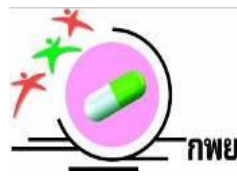
มาตรการระดับชาติ

ชนิดของมาตรการ	รายละเอียดของมาตรการ	กลุ่มเป้าหมาย	ความสำเร็จของมาตรการ	ข้อเสนอแนะ
ส่งเสริมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล ^{xxxxiii 02}	<p>มาตรการควบคุมและเฝ้าระวังการใช้ยาปฏิชีวนะในโรงพยาบาล ได้แก่</p> <ul style="list-style-type: none"> • การกำหนดและประกาศใช้นโยบายต่างๆ ของโรงพยาบาล รวมถึงตัวชี้วัดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุสมผล • การกำหนดตัวผู้กำกับดูแลโครงการที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจน • การดำเนินมาตรการเชิง persuasive เช่น โครงการ ASU, คู่มือรักษาโรคติดเชื้อ/แนวทางการใช้ยาปฏิชีวนะ, การจัดอบรมการใช้ยาปฏิชีวนะให้แก่บุคลากร • การดำเนินมาตรการเชิง restrictive เช่น การทำ DUE, Antibiotic restriction, Automatic stop order, Antibiotic order form • การดำเนินมาตรการจูงใจอื่นๆ เช่น จัดให้มีตัวช่วยในการสั่งจ่ายยา คู่มือการใช้ยา ไฟฉายแสงขาว antibiogram การชื่นชมผู้ทำงาน การให้รางวัลคนทำดี 	บุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลทุกระดับทั่วประเทศ รวมถึงโรงพยาบาลเอกชน	<ul style="list-style-type: none"> • โรงพยาบาลรัฐขนาดใหญ่มักจะทำได้ดี • โรงพยาบาลในระดับรองคือโรงพยาบาลชุมชนมีการดำเนินงานที่เข้มแข็งและสม่ำเสมอ แต่มีข้อจำกัดด้านปัจจัยพื้นฐานและศักยภาพของบุคลากร • โรงพยาบาลเอกชนดำเนินการเข้มงวดน้อยกว่าโรงพยาบาลรัฐ 	<ul style="list-style-type: none"> • เพิ่มความตระหนัก ความร่วมมือของบุคลากร • โครงสร้าง และปัจจัยพื้นฐานความสามารถของบุคลากร และแรงกระตุ้นจากภายนอก ที่เพียงพอ • ภาครัฐเครือข่ายที่หลากหลายกว่าองค์กรภาครัฐ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม • ต้องมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อความยั่งยืน

กรณีศึกษา 1 การใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล

Since 2007

Antibiotic Awareness Day/Week 2556

สมาชิชาสุขภาพ ครั้งที่ 8 พ.ศ. 2558

ยุทธศาสตร์ AMR (2560-2564)

WHO CCS AMR

แผนยุทธศาสตร์การจัดการ
การดื้อยาต้านจุลชีพประเทศไทย
พ.ศ. 2560-2564

2. บทวิเคราะห์ การเคลื่อนไหว

- 1) EDL → DUE → PTC
- 2) P4P UC, Audit (3 กองทุน) prior authorization
ใช้กับยากลุ่มมะเร็งของกรมบัญชีกลาง
- 3) คณะอนุกรรมการส่งเสริมการจ่ายยาสมเหตุผล
มีคณะทำงานย่อย หลายคณะ
RDU Hospital – RDU Country
- 4) Service Plan RDU
- 5) HA (RDU/AMR/P2safety/Ethics)
- 6) เขตสุขภาพ ระดับจังหวัด
- 7) ปฐมภูมิ
- 8) RDU Community

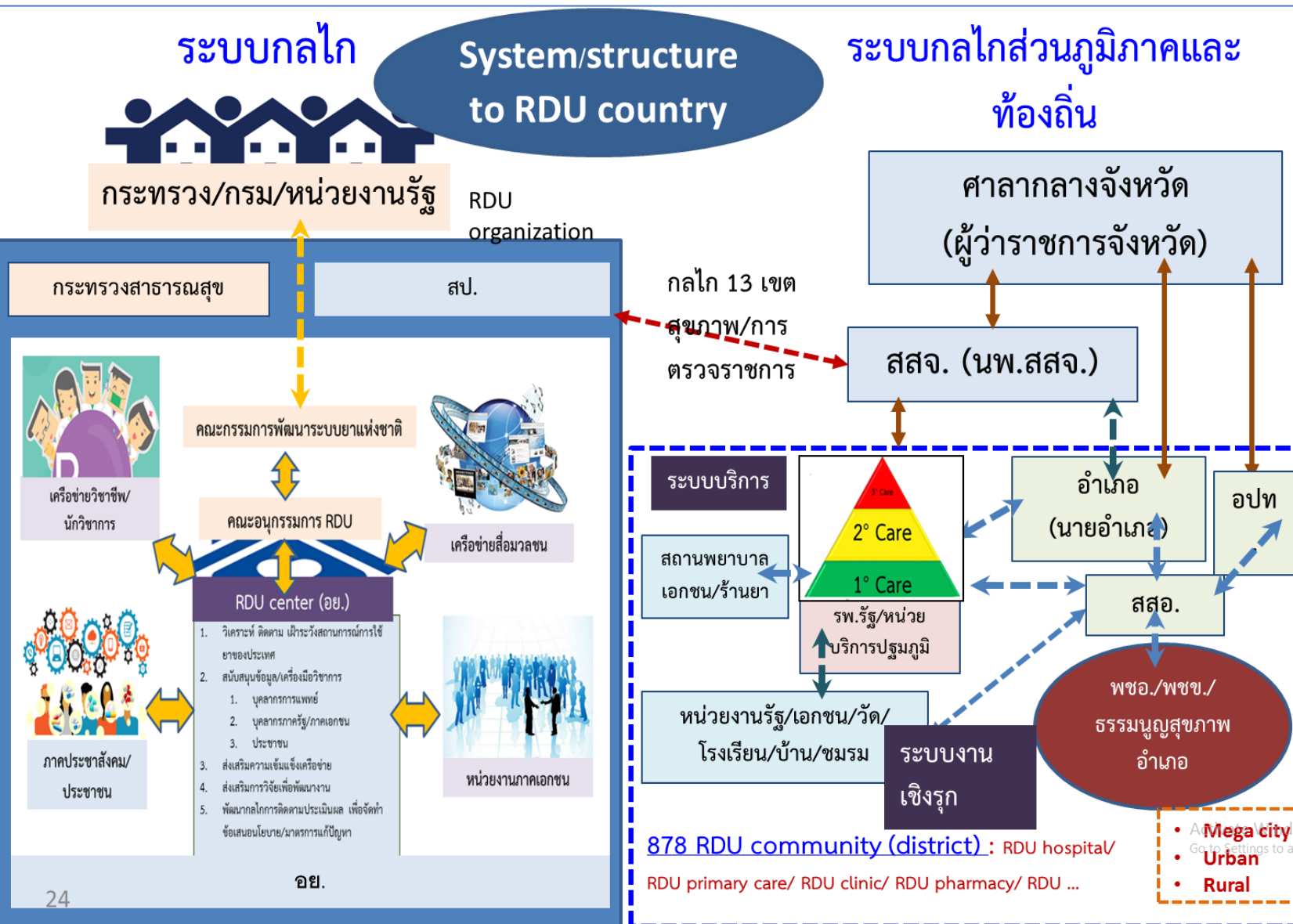
Service Plan RDU - AMR

เป้าหมาย ปี 2560 - 2564	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปริมาณยา ATB ลดลง 20 % 2. การป่วยจากเชื้อดื้อยาลดลง 50 % 3. ลดค่าใช้จ่ายด้านยาที่ไม่เหมาะสม
----------------------------	--

กิจกรรม และเป้าหมาย ปี 2562

RDU		AMR		
RDU ขั้นที่ 1	RDU ขั้นที่ 2	Integrated AMR Management		
พัฒนาระบบพื้นฐานที่จำเป็นต่อการขับเคลื่อน RDU ขั้นที่ 1 1. มีคณะกรรมการดำเนินงาน 2. มีระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง 3. มีมาตรการด้าน AMR 4. % ED = 75 - 90% 5. PTC ระดับ 3 6. รายงานยาที่ควรตัดออก <= 1 รายการ 7. จัดทำจลยา 13 กลุ่มยา 8. Ethics ระดับ 3 9. ร้อยละ 40 ของ รพ. สต. ใน คปสอ. ใช้ Antibiotic ใน RI และ AD น้อยกว่า 20%	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลดการใช้ยาปฏิชีวนะโดยไม่จำเป็น 1. โรคทางเดินหายใจส่วนบน (RI) 2. โรคอุจจาระร่วงเฉียบพลัน (AD) 3. ผลสดอุบัติเหตุ (FTW) 4. คลอดปกติครบกำหนดคลอด (APL) <ol style="list-style-type: none"> 2. ดูแลการใช้ยาในผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง 1. ผู้ป่วย NCD สูงอายุ 2. ผู้ป่วยโรคไต 3. สตรีตั้งครรภ์ 	Lab Detection & AMR Alert - Warning AMR - จัดทำ Antibiogram	Antimicrobial Stewardship ความคุมการใช้ยา Carbapenem , Colistin , BLBI	Infection Prevention & Control ลดติดเชื้อใน รพ. เฝ้าระวังการแพร่กระจาย AMR
เป้าหมาย ปี 2562 รพ.ที่ใช้อย่างสมเหตุผล RDU ขั้นที่ 1 ≥ 95 % และ RDU ขั้นที่ 2 ≥ 20 %		เป้าหมาย ปี 2562 รพ.มีระบบการจัดการ AMR อย่างบูรณาการ (ระดับ Intermediate) ≥ 20 %		

3. บทสรุปสำหรับการพัฒนา

RDU Country
โครงสร้างหน่วยงาน
ระบบการทำงาน
ระบบ IT
CPG
ระบบ audit
Health and Drug Literacy

ข้อเสนอองงานวิจัย (1)

ระดับประเทศ

- 1.การพัฒนาตัวชี้วัดและประเมิน clinical outcome / economic outcome ที่เกิดจาก RDU
- 2.พัฒนาระบบข้อมูลความปลอดภัยจากการใช้ยา ที่เป็นไปตาม RDU ตั้งแต่ส่วนกลาง สถานพยาบาล และชุมชน
- 3.พัฒนาระบบข้อมูลการใช้ยาที่เชื่อมโยงกัน ของทุกหน่วยบริการ เพื่อวิเคราะห์ติดตามการใช้ยาของประเทศ และประเด็นอื่นที่เกี่ยวกับ RDU
- 4. การประเมินผลกระทบของนโยบาย
- 5. การประเมินปัจจัยภายนอก เช่น เขตการค้าเสรีที่กระทบต่อการเข้าถึงยา หรือกระทบต่อประเทศ
- 6. การกิจการกระจายอำนาจ และระบบบริการสุขภาพ ตลอดจนการติดตามการใช้ยาในพื้นที่ควรเป็นอย่างไร

ระดับชุมชน

- 1. การออกแบบระบบบริการสุขภาพเพื่อส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และการเข้าถึงข้อมูลยาและสุขภาพเพื่อการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน
- 2.รูปแบบการพัฒนาการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในชุมชน ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเมือง และเขตชนบท
- 3. การสร้างความเข้มแข็งภาคประชาสังคมให้เกิด Health literacy Media Literacy และ RDU literacy

ข้อเสนอองงานวิจัย (2)

ระดับสถานพยาบาล

1.ระบบการสนับสนุนการเข้าถึงและใช้ข้อมูลการใช้ยาและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็น primary source ของบุคลากรทางการแพทย์

2.ระบบการสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนางานจากงานประจำ

3.ศึกษารูปแบบและการพัฒนาศักยภาพของ PTC

4.การวิเคราะห์สมรรถนะที่จำเป็นและแนวทางการพัฒนาของเภสัชกร และบุคลากรทางการแพทย์อื่น เพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในสถานพยาบาลและชุมชน

4.ระบบการพัฒนา national guideline

5.สมรรถนะและศักยภาพของคณะกรรมการ PTC ในการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล

(เพื่อกำหนดบทบาทและสมรรถนะที่จำเป็นของ PTC ในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับเขต/จังหวัด/หน่วยบริการ ที่ผ่านมาPTCมีบทบาทในการส่งเสริมใช้ยาน้อยมาก)

6.ระบบสารสนเทศเพื่อการสนับสนุนการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับรพ.(ทั้งเชิงปริมาณ eg. มูลค่าการใช้ยา และเชิงคุณภาพ เพื่อใช้ระบบIT ในการประมวล/วิเคราะห์ทั้งขนาดและผลกระทบของปัญหาการใช้ยาในรพ. และนำไปใช้วางแผนทั้งในระบบการจัดซื้อ/คัดเลือก/จัดหาและป้องกันการเกิด ME และการใช้ยาอย่างปลอดภัย)

7. คำอธิบายเชิงสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยา ต่อพฤติกรรม เจตคติ และความตระหนักรู้ ของบุคลากรสุขภาพ